

ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ

УДК [130.121:14]:161.26

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.3.3>

Астапова-Вязьміна Олена Ігорівна

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософських і політичних наук

Черкаського державного технологічного університету

бульвар Шевченка, 460, Черкаси, Україна

orcid.org/0000-0003-2104-9703

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ СЕМІОТИКИ:
СМИСЛОУТВОРЮЮЧИЙ КОНТЕКСТ

Актуальність проблеми. Сучасна інформаційна епоха, характеризуючись значними науковими та технологічними досягненнями, що докорінно змінили і продовжують змінювати наш світ, є, з одного боку, викликом для структури функціонування семіотичних систем, з іншого – дозволяє зберігати певне традиційне їх розуміння та інтерпретацію. Основою цих революційних змін є мислення, відповідно, ключовим аспектом зазначеного процесу є зростаюча залежність від різних типів знаків (емодзі, смайли, математичні символи, картинки, надписи тощо), що стають максимально формалізованими та абстрактними, поступово витісняючи, а іноді й змінюючи своє первісне значення. Традиційна семіотика (Ч. Пірс, Ч. Морріс, Ф. де Соссюр) розглядала значення як фіксованого, що має бути розкодованим, соціальна семіотика (М. Халлідей (M. Halliday), G. Kress, T. van Leeuwen) спрямовує увагу на процес створення знаку, підкреслюючи залежність знакової системи від суспільства та конотативних смислів, що формуються. Залучення феноменологічного контексту артикулює суттєві семіотичні властивості знаків. Життєвий світ складається із взаємопов'язаних компонентів, які разом формують загальну картину повсякденного життя.

Мета статті – розглянути практику сучасної мультимодальної семіотики в контексті інтегрованої теоретичної основи для створення смислових конструкцій знакових систем.

Методи дослідження. Авторка використала загальнонаукові методи – аналіз наукових розвідок зарубіжних авторів, порівняльний метод, а також індуктивний та абдуктивний методи. Останній корелюється із висновками.

Результатами дослідження є окреслення особливостей мультимодальної семіотики в площині формування культурного фону, артикуляція потенціалу мультимодальних досліджень в освітньому просторі та формуванні соціальної пам'яті. Здійснено спробу залучити до характеристики формування смислових конструкцій феноменологічного методу, включаючи невербальні форми життєвого досвіду.

Ключові слова: соціальна семіотика, освітній простір, соціальна пам'ять, феноменологічний метод, штучний інтелект.

Вступ. Предмет дослідження сучасної семіотики надзвичайно розлогий. Йдеться про форми та структури мови, вивчаються канали комунікації, наука про знаки апелює до когнітивних здібностей людей в різних культурах та поколіннях, досліджує вербальні та невербальні засоби конструювання смислу, залучаючи міждисциплінарні наукові розвідки антропологічної лінгвістики, феноменології, психології, структуралізму, логіки, біології. Останніми роками сучасні дослідники зауважують на потенціалі мультимодальних досліджень для розуміння знакових систем комунікації.

Метою статті є аналіз практики сучасної мультимодальної семіотики в площині феноменологічної інтерпретації.

Методи дослідження. Методологічну базу дослідження складають компаративний та герменевтичний методи, які дозволяють порівняти традиційну та сучасну семіотику в концептуальних схемах створення смислу, спираючись на різноманітні семіотичні режими: мова, зображення тощо. Абдуктивний метод застосовується для залучення феноменологічного методу як спроби описати концептуальне моделювання смислових конструкцій.

Результати дослідження. Провідними семіотиками уводиться поняття «мультимодальність», розроблене для вирішення ресурсів вираження смислу, що розуміється і як феномен комунікації, і як галузь досліджень. Детальний аналіз поняттю «мультимодальність» надають автори «Introducing Multimodality» К. Джебітт, Д. Беземер, К. О'Халлоран (С. Jewitt, J. Bezemer, K. O'Halloran), зосереджуючись на характеристиках трьох традицій мультимодальної семіотики: системній функціональній лінгвістиці, соціальній семіотиці та аналізі розмови/бесіди (conversation) [1, 3]. Основне гасло, на якому зупиняють увагу автори: ми створюємо смисли в різні способи, відразу зауважуючи на різних трактуваннях терміну «мультимодальність» та понять «режим/модальність/семіотичний ресурс» декількома дослідниками (Ch. Goodwin, G. Kress, T. van Leeuwen). Термін «мультимодальність» використовується, щоб підкреслити множинність способів утворення смислу. Концептуальна позиція полягає в тому, щоб показати, що всі способи створення смислу задіяні і з'являються одночасно: зображення з письмом, мовлення із жестом, математичний символізм з письмом тощо, визначаючи необхідність вивчення як різні види створення смислу об'єднуються в одне ціле. Семіотичні ресурси виконують чотири основні соціальні функції: 1) конструюють наш досвід слова; 2) встановлюють логічні зв'язки 3) встановлюють соціальні відносини 4) організують повідомлення. Традиційна семіотика, на думку авторів, ґрунтується на концепції даних соціальних структур та на погляді на суспільство як на те, що передує індивідам: втілене в мові як абстрактної системи знаків і того, як мова використовується людьми [1, 17]. Відповідно, система кодування визнається безособистісною, нейтральною та універсальною [1, 24].

Соціальна семіотика розробила концепцію мотивованого знаку для врахування ролі людського фактору та соціального контексту у побудові та змінюваності смислів. Мотивовані знаки розуміються як ті, що виникають із культурного, соціального, історичного досвіду та мотивують соціальний процес створення смислів. Інакше кажучи, соціальна семіотика являє собою теорію створення смислу та комунікації, в якій режими або системи знаків (наприклад, мова або зображення) переплітаються із користувачами та соціальним контекстом використання. Щоправда, автори заважують, що аналогія з мовою не передбачає, що візуальні структури подібні до лінгвістичних. Візуальні структури реалізують значення як мовні, але вказують на різні форми соціальної взаємодії [1, 29].

Як феномен, мультимодальність визначає комбінацію різних семіотичних ресурсів або режимів в текстах та комунікативних подіях, таких як рухоме та нерухоме зображення, мовлення, письмо, жест тощо. Г. Кресс (G. Kress) та Т. Ван Леувен (T. Van Leeuwen) зауважують, що комунікація є та завжди була мультимодальною, будь-який випадок комунікації спирається на більш ніж один спосіб формування смислу [2], а в «Reading Images: The Grammar of Visual Design» (1996) йдеться про адаптації текстових метафункцій для опису смислу, що створюється зображеннями або комбінованим використанням письма. В роботі «Multimodality: A social semiotics approach to contemporary communication» (2010) Г. Кресс (G. Kress) використовує поняття режиму, запозичуючи цей термін у М. Халлідея (M. Halliday) і поширюючи його на всі комунікативні ресурси.

Як зауважує Кресс та ван Леувен, «ми відходимо від ідеї, що різні режими в мультимодальних текстах мають суворо обмежені спеціальні задачі. ... Натомість ми рухаємось до уявлення про мультимодальності, в яких загальні семіотичні принципи діють в різних режимах...», відповідно, може бути, що музика кодує дію, а зображення кодують емоції... Ми хочемо створити теорію семіотики, що є відповідною сучасній семіотичній практиці [2].

Формування смислу семіотичними ресурсами можливо декількома способами: через музику, звуки, вербально, жестама, малюнком. На перший погляд, так було завжди.

Наприклад, Жорж Батай, описуючи печеру Ласко, коментує знамениту «сцену в колодязі»: у центрі лежить людина з головою птаха, з носорогом з одного боку і бізоном з іншого, а під нею птах, що ширяє на вертикальній палиці. «Вовна розлюченого бізона буквально стоїть дибки, він б'є себе хвостом, кишки вивалюються товстими мотузками з рани в його животі. Спис намальований по діагоналі через бік звіра, проходячи над місцем, де було завдано рани» [3, 57]. В описі Батай артикулює елементи малюнку, зауважуючи, що чоловік оголений і показаний з ерегованим пенісом, і здається, що його щойно вдарив бізон. Руки чоловіка широко розкинуті, а його чотирипалі долоні розкриті. У цій групі, яка, можливо, найбільш часто обговорюється з усіх доісторичних картин, тварина звеличується, а людина принижується, оскільки намальована без належної уваги або турботи. Як зазначає сам автор, він забороняє собі надавати особистісне пояснення відомій сцені. Зображення, на його думку, являє нам дивне єднання бізона і людини-птаха в очікуванні смерті, включає в себе єдину людську постать у всьому Ласко. Пізніше, в «Еротизмі», Батай буде більш відвертий в коментарях, стверджуючи, що картина уособлює подвійне ставлення наших предків до життя тварин: вони полювали та вбивали тварин, але вони також вшановували та шанували їх, і вони, ймовірно, справді відчували почуття втрати тієї повноти буття, яку все ще мали, відчували необхідність спокутувати це насильство над божественними істотами жертвою, яка загладила б провини. Відповідно, для Батая сцена в колодязі є як і зображенням вбивства, так і свідченням спокутування.

Наведений уривок яскраво висвітлює вибудовування інтерпретації малюнку в печері, ґрунтуючись лише на зображенні. Наприклад, ми вперше прочитали текст і нас зацікавила інформація про печеру, аргументація Жоржа Батая і ми звертаємось до Google. До запиту в пошуковій системі долучаються зображення (картинки), звукове супроводження, відео на задану тематику. Зазначені модуси створюють конотативний фон і їх можливо розглядати як модальні оператори висловлення, що формують епістемологічну роль знаків. Наприклад, «Необхідно, що саме зображення в печері Ласко маємо розглядати як вихідне для інтерпретації малюнка»;

«Можливо, відео (рухомість картинки) надасть більш емоційного забарвлення зображенню»;

«Доведено, що при аналізі знаку маємо рухатись від першоджерела»;

«Уважаємо, що використання артикуляції кольорів, позицій героїв зображення, наближатиме нас до розгадки малюнку» тощо. Відповідно, мовне модальне акцентування створюватиме додатковий підтекст значення та смислу.

Феномен мультимодальності не є новим. Так, приміром, завжди залишається мультимодальною розмова, в ній ми застосовуємо відразу декілька модусів – жести, позу, погляд тощо – для надання смислу. Г. Кресс в своїх творах постійно повторює, що різні режими пропонують різні потенціали для створення смислу. Відповідно, кожний режим має свою власну семіотичну логіку. Мова, наприклад, завжди відбувається в часі, звуки слідує один за одним, і така послідовність в часі є фундаментальним організуючим принципом для створення смислу в зазначеному контексті. В зображенні, навпаки, всі елементи відображаються на поверхні одночасно.

Інтерес науковців до мультимодальності дозволяє урізноманітнювати підходи до мультимодального аналізу за допомогою варіативних теоретичних перспектив. Деякі спираються на теорію М. Халлідея щодо соціальної семіотики, обґрунтовуючи, що мова – ресурс, сформований для вираження та встановлення соціальних ролей та цінностей, інші – на ідею, що мова є мереживною системою, яка пропонує альтернативи для виконання соціальних функцій. Соціальна семіотика розглядає створення знаків як вираження соціальних процесів. Розглянемо шрифт як модальний ресурс письма, що має широкий спектр смислових потенціалів. Так, з появою цифрових технологій шрифт уможливує розширення своїх значень для знакових систем, що спрямовані на різні соціальні групи: шрифт адресується дорослим або дітям, він може виглядати «традиційно» чи підкреслювати старовинність тексту, він виражає, стверджує певні владні ролі в суспільстві. Шрифт використовуємо для написання статті, посту у соціальних мережах, він символізуватиме висловлення обурення, підтримки, сумніву, огиди, спростування тощо,

шриффт використовуємо для створення власного блогу про себе/свої професійні інтереси, наголошуючи на любовителстві чи професіоналізмі.

Ресурсами мови завжди послуговувались в будь-яких семіотичних системах. Інші засоби уявлення того чи іншого предмету вживались як допоміжні щодо вербальності. Існувала так би мовити монотонність смислової конструкції, вона була вербальною. Сьогодні інформаційний світ відійшов від монологічності і застосовує інші види «мовного» звучання: звуки, зображення тощо. На сторінках Facebook був опублікований семантичний парадокс: спілкуються два поляки. Один запитує у іншого: *Jak przetłumaczyć (як перекласти): I don't know?* Інший відповідає: *Nie wiem (не знаю)*. Перший: *Ja też nie wiem (я теж не знаю)*. *Wszyscy, których rymałem, nikt nie wie (і всі, у кого запитував, ніхто не знає)*. Парадокс супроводжувався картинкою, де зображено було два дорослих чоловіка, майже похилого віку. Якби ми цей парадокс комусь би розповідали, постало б питання щодо ілюстративного супроводу зображення спілкування учасників діалогу: вік цих людей, як вони зовні виглядають, у що вдягнені, чи вони сидять/стоять, на чому сидять, де вони знаходяться, чи важливим є місце їх знаходження, чи буде якийсь фон, чи потрібен він, чи буде малюнок кольоровий/чорно-білий, чи це буде графічне зображення/чи повноцінний малюнок. У такий спосіб вбачаємо розподілення фрагментів інформації по декількох позиціях доставки останньої та способу її сприйняття. Малюнок буде виступати допоміжним матеріалом для центрального способу комунікації – слів. Але ж будуючи семіотику смислу, маємо звертати увагу на епістемологічну та культурну складові. Інтонація, тон, якими розмовляють герої, колір зображення/літер тощо відіграватимуть центральне місце в інформаційному просторі даного тексту.

Останні дослідження в галузі семіотики доводять, що ми не можемо повністю пояснити властивості знаків без чіткого визнання соціального виміру, в якому вони функціонують. За визначенням Пірса, знак має три аспекти: певне фізичне уявлення про щось, до чого він відноситься і той, хто може інтерпретувати ці взаємодії між предметом і знаком. Суспільство і культура відіграють найголовнішу роль в тому, що є вирішальним для потрактування знаку та для того, щоби сам знак став можливим. Правила поведінки, яким слідує люди, визначаються певним фоном їх культури/субкультури, доповнюючи загальні правила культури, учасники знакового процесу, утворення смислу, вносять своє ставлення до минулого, теперішнього та майбутнього. Зазначені установки стосуватимуться знань та переконань, інакше – епістемологічних установок, та цінностей (аксіологічні установки), обов'язків (деонтичні установки).

Сучасна семіотична практика дещо підкоректує традиційну теорію семіотики. Як зазначає Леувен, пірсова концепція класифікації знаків сьогодні не працює. Не повністю погоджуючись з автором цих рядків, зауважимо, що в інтерпретації знаку першочергову роль завжди відігравала людина, а саме – кут зору, мотив, під яким вона інтерпретувала знак. У підручниках доволі часто наводиться приклад іконічного знаку – фотографія або відбиток пальця. Але, наприклад, фотографія Ейнштейна із висунутим язиком не є іконічним знаком, так, на ній бачимо саме Ейнштейна, а не Ньютона, але це не іконічність, це – символ. Йдеться про настрій, грайливість, життєвість самого видатного фізика. Відтак через таку поведінку проглядає справжня людина, яка любила, ненавиділа, шуткувала, сумувала, робила наукові відкриття, раділа, тяжко переносила страждання. Тобто перед нами – саме людина, людскість в її поведінковому прояві.

Існуюча західна культура ще залишається в контексті мономодальності, залишається мономанірною. Наприклад, музичний колектив – симфонічний оркестр. Усі музиканти строго однаково вдягнені, диригенту та солістам дозволяється певною мірою виділятися. Але сучасні композиції частіше дозволяють виявляти тілесність саме через емоційну складову, музикант, граючи свою партію, переживає музичний твір, виражаючи мімікою, жестами (якщо це можливо), звуками (вігуками) своє ставлення до дійства.

Засновник феноменології Е. Гуссерль стверджував, що будь-яке об'єктивне утворення смислу виходить від суб'єкта, що пізнає. І тому в феноменології йдеться про світ, з яким встановлюється зв'язок людини в її свідомості. У своїх пізніх роботах Гуссерль відмічав,

що семіотичні характеристики письма, математичних формул та діаграм відіграють ключову роль для історичного виживання смислу. Сучасність доволі часто характеризують як семіотичну кризу, що викликана семіотичною установкою ігнорування та недбалістю щодо передумов, які безпосередньо впливають на надання знакам смислу.

Фундаментальна концепція – життєвий світ – світ живого досвіду, населений нами як свідомими істотами, і включає спосіб, яким явища (події, об'єкти, емоції) постають перед нами у нашому свідомому досвіді чи повсякденному житті. Гуссерль концептуалізував життєвий світ як дорефлексивний, тобто наша увага зосереджена на тому, що ми сприймаємо, а не на тому, як ми це сприймаємо. Проєкт Гуссерля полягав у тому, щоб виокремити «сутності» – інваріантні риси та структури явищ – і описати їх якомога точніше. Виділивши такі сутності з ряду переживань, Гуссерль стверджував, що можна визначити якості, які надають певному досвідному явищу його відмінність. Гуссерль вважав, що для цього також необхідно зайняти певну позицію, призупинити – або «поставити в дужки» – припущення та судження, щоб виникло ясне і неупереджене уявлення про життєвий світ. Таке ставлення відоме як «епохе». Для Гайдеггера ми, як людські істоти, невід'ємні від світу, в якому живемо та існуємо – ми існуємо у світі, а не поряд з ним чи поза ним. Якщо це так, то досягнення епохи, яке пропагує Гуссерль, стає більш проблематичним. Замість того, щоб зосереджуватися на тому, як ми знаємо те, що знаємо, Гайдеггер був зацікавлений у дослідженні того, що означає жити у світі і серед світу, який кожна людина переживає по-своєму. Гайдеггер вважав, що наше ставлення до світу завжди є інтерпретаційним і реляційним – ми завжди знаходимося в контексті. Це означає, що для розуміння реальності нам необхідно враховувати як детальний досвід, так і ширшу картину. Таким чином, такі фактори, як мова, часовість, історія та культура, стають важливими.

Феноменологія та семіотика мають співпадаючі кордони, входячи у спільну царину – комунікацію. Світ, що кожним з нас переживається, є закодованим іншими і кодується нами самими. Життєвий світ складається із декількох взаємопов'язаних компонентів, які формують контекст повсякденного життя. Соціальні інститути (родина, освіта, релігія) відіграють важливу роль у його формуванні, створюючи моделі поведінки та очікування, які люди засвоюють та відтворюють. Культурний фон формує можливість інтерпретації власного досвіду та досвіду інших, охоплюючи символи, цінності, переконання та практики, які люди наслідують в своєму повсякденному житті, взаємодіючи між собою. Наприклад, культурні норми впливають на прийнятність поведінки в різних соціальних контекстах.

Цікавими, на нашу думку, з позиції конструювання смислів та розгортання можливих зв'язків між різними ресурсами та режимами є запропоновані К.Поппером два мисленнєві експерименти як обґрунтування *незалежного існування третього світу* (курсивом в оригінальному тексті). Отже, в першому експерименті були «...зруйновані та знищені всі наші суб'єктивні знання, включаючи суб'єктивні знання про машини, засоби праці та вміння ними користуватись. Однак *бібліотеки та наша здатність вчитись, засвоювати їх зміст, вижили*» [4, 110]. В іншому експерименті «*знищені усі бібліотеки, відповідно, наша здатність навчатись, використовуючи книги, стає неможливою. ...В другому випадку відродження нашої цивілізації не відбудеться протягом багатьох тисячоліть*» [4, 110].

Третій світ, на переконання Поппера, є світом об'єктивного змісту мислення, перш за все, наукових ідей, поетичних думок та творів мистецтва.

Мешканцями третього світу є, перш за все, теоретичні системи, не менш важливими його жителями є проблеми та проблемні ситуації. Однак найбільш значущі мешканці – критичні міркування і те, що...можливо назвати станом дискусій або станом критичних суперечок, сюди, звісно, відноситься і зміст журналів, книг, бібліотек. Формулює Поппер три додаткові тези: третій світ є природним продуктом людського ества; друга додаткова теза: третій світ значною мірою автономний, ...він є продуктом нашої діяльності і має сильний зворотній вплив на нас...; третя теза: ...між нами і третім світом відбувається рост об'єктивного знання і існує тісна аналогія між зростанням знання та біологічним зростанням, тобто еволюцією рослин та тварин [4, 111].

Найважливішими функціями людських мов є декриптивна та аргументативна функції [4, 121], вважає Поппер. Ці функції розвиваються завдяки нашій діяльності... Лише в межах мови, у певний спосіб збагаченої, стає можливим існування критичного міркування та знання в об'єктивному смислі [4, 123].

За визначенням Е. Гуссерля, «життєвий світ це сфера вихідних самоочевидностей. Те, що очевидно дано, у сприйнятті переживається як «сама річ», у безпосередній присутності, чи, у пам'яті, згадується як сама річ... [Це] світ прямих інтерсуб'єктивних переживань... всі вибудовані рівні значущості, набуті людьми для світу їхнього спільного життя. [Це переживається]... насамперед через зір, слух тощо, і... інші модуси его... Таким чином, ми конкретно перебуваємо в площині сприйняття... і в площині свідомості... через наше живе тіло, але не тільки таким чином, [також] як повні его-суб'єкти... [М]и, кожне «я-людина» і всі разом, належимо світові як ті, хто живе один з одним у світі, значущі для нашої свідомості як існуючі саме через це «спільне проживання». Ми, як ті, що живуть у світлі свідомості, постійно активні на основі нашого пасивного володіння світом; саме звідти, через об'єкти, передані у нашій свідомості, ми зазнаємо впливу; саме на той чи інший об'єкт звертаємо увагу відповідно до наших інтересів; з ними ми активно маємо справу у різний спосіб; через наші дії вони є тематичними об'єктами... [Ми], живучи разом, маємо світ, наперед-даний у цьому спільному... Постійно функціонуючи у пильному житті, ми також функціонуємо разом, різноманітними способами розглядаючи разом об'єкти, наперед-дані нам спільно, думаючи разом, оцінюючи, плануючи діючи разом. [Вони стають] світом, дійсним як існуючий для нас... нашими; звично збереженими дійсностями... інтуїтивним навколишнім світом життя, що наперед-даний як існуючий для всіх спільно...» [5]. Засновник феноменології зауважує, що життєвий світ складається із досвідної само очевидності, впевненості у пізнанні, через бачення, дотик, слух..., через «повторення» досвіду. Однак, коли ми опиняємось в чужій соціальній сфері, серед народу Конго, китайських селян тощо, з'ясовується, що їх істини, факти, які для них є сталими, загально-визнаними, або тими, що піддаються перевірці, жодним чином не співпадають з нашими [5].

Основні семіотичні системи орієнтувались на питання лінгвістичного характеру (Ф. де Соссюр), інтегрувались в розробку феноменологічної теорії пізнання (Ч. Пірс), феноменологічної теорії сприйняття (Мерло-Понті). Але певні можливості соціальна семіотика надає і освітнім процесам. Так, наприклад, у виданому «Філософсько-політичному визначнику із завданнями» був реалізований авторський концепт візуальної політичної філософії [6], де візуальний змістовий ряд термінів та понять здебільшого згенерований за допомогою штучного інтелекту. У визначнику знайшло відображення звернення до знаків у спробах пояснити, в який спосіб ми приходимо до знання про структуру реальності, що нас оточує. Автори навчального посібника-довідника семіотичний аспект видання зреалізовували у відповідності до мови-визначення-зображення, відповідно отримуючи нову реальність, створену за допомогою штучного інтелекту (за авторськими промптами). Термін «політична філософія війни» ілюструється Афіною, що стоїть на хмарах із виставленою вперед та зігнутою у коліні правою ногою, відбиваючи спалахи блискавки, тримаючи щит як захист (ми бачимо внутрішню його поверхню) [6, 198], термін «філософія війни» візуалізований Афіною, але із виставленою вперед та зігнутою в коліні лівою ногою, Афіна також стоїть на хмарах, але щит виставлений на прийняття блискавки, богиня наступає, а не захищається [6, 208]. Ілюстративний матеріал визначника артикулює ключові поняття в кольорах, розподіляючи фрагменти інформації по декількох каналах інформації: текст – малюнок. Відповідно окреслена лінія аргументації свідчить про взаємодію із світом читача довідника, формуючи певний культурний та соціальний аспект відповідного терміну.

Висновки. Приділивши увагу динамічним властивостям людини по обробці знань та значень, приходимо висновку щодо феноменологічної перспективи для теорії будови знакових систем. Народившись як організм, з часом народжуємось як люди, демонструючи конкретні акти комунікації, здійснюємо так би мовити феноменологічний переклад вербальних та невербальних повідомлень щодо свого життєвого досвіду. Т. ван Леувен констатує, що семіотичні

ресурси включають в себе різноманітні семіотичні режими: мову, жести, зображення, музику, одягу, їжу, все те, що має культурну цінність та значимість. Люди виражають значення через вибір певних ресурсів в певний момент часу. Підсумовуючи, слід зазначити на соціальному пізнанні як соціальної пам'яті, що охоплює історичні події, культурні традиції та загальний досвід, що передаються в суспільстві, а також питання соціальної ідентичності.

Соціальні структури – інститути, норми, ролі забезпечують рамки, які надають людині орієнтацію в повсякденному житті, створюючи моделі поведінки та очікування, що люди їх засвоюють та відтворюють. Складність мультимодальності підвищується, коли семіотичні режими об'єднуються для створення смислу – відео може поєднуватись із субтитрами, звуками. На смислові модулі діє позиція впізнаваності, вони зв'язують контекст в єдину картину, виконуючи різні види робіт та формуючи значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jewitt C., Bezemer J., O'Halloran K. *Introducing Multimodality*. London and New York.: Routledge, 2016. 232 p.
2. Kress G. and van Leeuwen T. *Reading images. The Grammar of Visual Design*. London and New York: Routledge, 2021. 310 p.
3. Bataille G. *Lascaux; or, the Birth of Art, the Prehistoric Paintings*, Austryn Wainhouse, 1955. 149 p.
4. Popper K. *Objective Knowledge: An Evolutionary Approach* Clarendon Press, 1979, 395 p.
5. Husserl E. *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*. Evanston: Northwestern University Press, 1970.
6. Філософсько-політичний визначник із завданнями: *Philosophical and Political Dictionary with Tasks: Philosophisch-politisches Worterbuch mit Aufgaben* [навчальний посібник -довідник] /автори упорядники: Бойко А.І., Астапова-Вязьміна О.І., Даценко В.С., та ін.; за наук. ред. д-ра філос. наук, проф. А. Бойко; М-во освіти і науки України, Черкас. дер. технолог. ун-т, Черкаси: видавець Олександр Третяков, 2024. 211 с.

REFERENCES

1. Jewitt C., Bezemer J., O'Halloran K. *Introducing Multimodality*. London and New York.: Routledge, 2016. 232 p.
2. Kress G. and van Leeuwen T. *Reading images. The Grammar of Visual Design*. London and New York: Routledge, 2021. 310 p.
3. Bataille G. *Lascaux; or, the Birth of Art, the Prehistoric Paintings*, Austryn Wainhouse, 1955. 149 p.
4. Popper K. *Objective Knowledge: An Evolutionary Approach* Clarendon Press, 1979, 395 p.
5. Husserl E. *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*. Evanston: Northwestern University Press, 1970.
6. *Filosofsko-politychnyi vyznachnyk iz zavdanniamy: Philosophical and Political Dictionary with Tasks: Philosophisch-politisches Worterbuch mit Aufgaben* [navchalnyi posibnyk-dovidnyk] /avtory uporiadnyky: Boiko A.I., Astapova-Vyazmina O.I., Datsenko V.S., ta in.; za nauk. red. d-ra filos. nauk, prof. A.Boiko; M-vo osvity i nauky Ukrainy, Cherkas.der.tekhnoloh.un-t, Cherkasy: vydavets Oleksandr Tretiakov, 2024. 211 s.

Astapova-Vyazmina Olena Igorivna

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophical
and Political Sciences

Cherkasy State Technological University
460, Shevchenko boulevard, Cherkasy, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2104-9703

PHENOMENOLOGICAL INTERPRETATION OF MULTIMODAL SEMIOTICS: MEANING-FORMING CONTEXT

Relevance of the problem: *The modern information age, characterized by significant scientific and technological achievements that have fundamentally changed and continue to change our world, is, on the one hand, a challenge to the structure of the functioning of semiotic systems, on the other hand, it allows preserving a certain traditional understanding and interpretation of them. The basis of these revolutionary changes is thinking, accordingly, a key aspect of this process is the growing dependence on various types of signs (emojis, emoticons, mathematical symbols, pictures, inscriptions, etc.), which become maximally formalized and abstract, gradually displacing and sometimes changing their original value. Traditional semiotics (C. Peirce, C. Morris, F. de Saussure) considered meaning as fixed, which must be decoded, social semiotics (M. Halliday, G. Kress, T. van Leeuwen) directs attention to the process the creation of a sign, emphasizing the dependence of the sign system on society and the connotative meanings that are formed. The involvement of the phenomenological context articulates the essential semiotic properties of signs.*

The purpose of the article is to consider the practice of modern multimodal semiotics in the context of an integrated theoretical framework for creating meaningful constructions of sign systems.

Research methods. *The author used general scientific methods – analysis of scientific research by foreign authors, comparative method, as well as inductive and abductive methods. The abductive method correlates with the conclusions.*

The results of the research are an outline of the features of multimodal semiotics in the plane of the formation of the cultural background, the articulation of the potential of multimodal research in the educational space and the formation of social memory. An attempt was made to involve the phenomenological method, including non-verbal forms of life experience, in the characterization of the formation of semantic constructions.

Key words: *social semiotics, educational space, social memory, phenomenological method, artificial intelligence.*